

Εἶμαι ὁ Δὸν Κιχότης, τοῦ λέει ὁ ἔνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς κυρίους.

Τ' ὄνομά μου εἶναι Φάουστ, τοῦ λέει ὁ δεύτερος ἀπὸ τοὺς τρεῖς κυρίους.

Κ' ἐγὼ ὄνομάζομαι 'Αμλέτος, πρίγκιπας τῆς Δανιμαρκίας, τοῦ λέει ὁ τρίτος ἀπὸ τοὺς τρεῖς κυρίους.

Καὶ κάθησαν κ' οἱ τέσσερες γύρω ἀπὸ τὸ τραπέζι ποὺ ξεχώριζε ἀπ' ὅλα τ' ἄλλα.

2

Γιὰ κάμπασθη ὥρα οἱ τρεῖς κύριοι κοίταζαν τὸν Ζαρατούστρα, καὶ ὁ Ζαρατούστρας τοὺς τρεῖς κυρίους. 'Ο θόρυβος στὴν αἴθουσα ἦταν μεγάλος. Περίμεναν νὰ φύγουν οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς πελάτες καὶ νὰ κοπάσει κάπτως ὁ θόρυβος γιὰ νὰ ρθεῖ καὶ ἡ ὥρα τους νὰ μιλήσουν. Καὶ ὅταν ἥρθε ἡ ὥρα, ἀνοιξε πρῶτος τὸ στόμα του ὁ Ζαρατούστρας καὶ εἶπε :

Σᾶς εὐχαριστῶ, κύριοι, ποὺ μὲ δεχθήκατε στὴ συντροφιά σας. 'Η μορφή σας, οἱ τρόποι σας, οἱ ἐνδυμασίες σας, μοῦ δείχνουν ὅτι εἶστε σπουδαῖοι ἀνθρώποι. Χωρὶς ἄλλο ἡ μνήμη μου, ἀν βοηθήσετε λιγάκι, θὰ μοῦ πεῖ σὲ λίγο ὅλες τὶς μεγάλες πράξεις σας· τὴν εἶχα ὀχρηστεύσει τὴ μνήμη μου γιὰ πολλὰ χρόνια, κ' ἔτσι χρειάζεται λίγη ἀσκηση γιὰ νὰ συμφιλιωθεῖ ξανὰ μαζί μου. Δὲν ξέρω ἀν εἶμαι ὁ ἄγνωστος ποὺ περιμένατε, ἀλλὰ θὰ προσπαθήσω νὰ φανῶ ἀξιος τῆς τιμῆς αὐτῆς.

Οἱ τρεῖς κύριοι κοιτάχτηκαν μεταξύ τους· ὁ Φάουστ ποὺ καθόταν στὴ μέση σκύβει καὶ λέει στὸν Δὸν Κιχότη : Κύριε ἴππότα, παρακαλῶ νὰ προσφωνήσετε σεῖς τὸν ἄγνωστο συνδαιτυμόνα μας ἐκ μέρους καὶ τῶν τριῶν μας.

'Ο Δὸν Κιχότης, ἀφοῦ χάριδεψε τὸ γένι του κ' ἔσιαξε τὸ μουστάκι του, πῆρε ὕφος πανηγυρικὸ ποὺ τοῦ ἦταν ἄλλωστε τόσο φυσικό, καὶ σηκώθηκε γιὰ νὰ προσφωνήσει τὸν Ζαρατούστρα.

Καθῆστε κάτω, τοῦ λέει ὁ 'Αμλέτος· μᾶς βλέπει ὁ κόσμος.

Παρακαλῶ τὴν ὑψηλότητά σας νὰ μοῦ μιλάει μὲ περισσότερο σεβασμό, τοῦ λέει ὁ Δὸν Κιχότης· ἔχω περάσει τὰ πενήντα, κ' εἰστε μόνον εἴκοσι χρονῶν· ἀν ἐσεῖς εἶστε πρίγκιπας, θὰ μποροῦσα νάμαι κ' ἐγὼ — ἀν ἀκουγα τὸν καλό μου Σάντσο — βασιλικὸς σύζυγος τῆς ὥραίας Μικομικόνας· μ' ἐμπόδισε ὅμως ἡ ἴπποτικὴ τιμὴ μου ποὺ μοῦ εἶχε ἐπιβάλει νὰ μείνω πιστὸς στὴ Ντουλτσινέα μου... Καὶ μὴν ξεχνᾶτε, ἐπίσης, ὅτι στὸ χέρι μου

ῆταν νὰ χαρίσω στὸν καλό μου Σάντσο, ὅπως τοῦ εἶπα κάποτε, κι' αὐτὸ ἀκόμα τὸ βασίλειο τῆς Δανιμαρκίας !

Μὲ συγχωρεῖτε, ἐνδοξότατε ἵππότα, τοῦ λέει ὁ 'Αμλέτος· σᾶς παρακαλῶ νὰ καθήσετε γιὰ νὰ συγκεντρωθοῦν πιὸ ἄνετα οἱ σκέψεις σας.

Τώρα ἡ ἀξιοπρέπειά μου μοῦ ἐπιτρέπει νὰ συμμορφωθῶ μὲ τὴ σύστασή σας, ὑψηλότατε, εἶπε ὁ Δὸν Κιχότης· καὶ κάθησε. 'Αφοῦ χάϊδεψε λιγάκι τὸ μέτωπό του κ' ἔσιαξε τὶς σκέψεις του, ἀρχισε νὰ προσφωνεῖ τὸν Ζαρατούστρα μὲ τὸν ἀκόλουθο τρόπο :

'Εξοχώτατε ἄγνωστε ! 'Η εὔθυνη μου εἶναι βαρειά· ἔχω ὅμως τάξει τὸν ἑαυτό μου σὲ ἔργα δύσκολα, κ' ἔτσι ἡ εὔθυνη ποὺ πῆρα — καὶ τὴ χρωστάω στὸν ἐντιμότατο φίλο μου δόκτορα Φάουστ — νὰ προσφωνήσω τὴν ἔξοχότητά σας, δὲν μὲ συντρίβει. 'Έχω προσφωνήσει, βέβαια, στὴν ἐνδοξη ζωή μου ποὺ ἥταν γεμάτη περιπέτειες, μεγάλους καὶ μικρούς, δοῦκες καὶ δούκισσες, μπαρμπέρηδες καὶ σαλτιμπάγκους· ὕστόσο, τὸν πιὸ ἄγνωστον ἀνθρωπο τοῦ κόσμου δὲν τὸν εἶχα ποτέ μου ὡς τώρα προσφωνήσει. Γιὰ νάναι ἡ χάρη σας τόσο ἄγνωστη, θὰ πρέπει νὰ εἴστε σπουδαιότερος ἀπὸ τοὺς πιὸ γνωστούς, γιατ' εἶναι μεγάλο κατόρθωμα — σὲ μιὰν ἐποχὴ ποὺ τ' ὄνομα τοῦ καθενὸς ἔχει μπεῖ, ἔστω καὶ μιὰ φορά, στὶς ἐφημερίδες — νὰ εἴστε τόσο ἀσημος ὕστε νὰ μὴ σᾶς γνωρίζει κανένας. "Οπως πᾶνε τὰ πράγματα, τὰ ὀνόματα ὅλων τῶν ἀνθρώπων θὰ μποῦν στὴν ἱστορία· ἐσεῖς εἴστε ὁ μόνος ποὺ θὰ μείνετε ἀπόξω· ἀλλοτε, ἡ περίπτωσή σας θάταν μιὰ μέσ' στὶς πολλές, μιὰ μέσ' στὶς ἀμέτριητες· σήμερα, εἴστε, ἀνδὲν κάνω λάθος, ὁ μοναδικός. Σᾶς χαιρετίζουμε, λοιπόν, μὲ βαθύτατο σεβασμό, ἔξοχώτατε καὶ ἀσημότατε κύριε. Μὲ συγχωρεῖτε ποὺ δὲ σᾶς προσφωνῶ μὲ τ' ὄνομά σας· πρῶτον, δὲ μπόρεσα νὰ τὸ συγκρατήσω, ἀν καὶ ἡ μνήμη μου εἶναι γερή καὶ θυμᾶμαι ὅλα ὅσα διάβασα στὰ ἀξιόπιστα βιβλία μου· δεύτερον, τ' ὄνομά σας εἶναι πολὺ κακόηχο καὶ τὰ γράμματα ποὺ τὸ ἀπαρτίζουν εἶναι πολὺ ἀδέξια συναρμολογημένα· καὶ τρίτον, δὲ χρειάζεστε κανένα ὄνομα, γιατὶ ἡ δόξα σας ἔγκειται στὴν ἀπόλυτη ἀνωνυμία καὶ ἀσημότητα ποὺ σᾶς χαρακτηρίζει.

Δὲν τᾶπα καλά ; — πρόσθεσε, ύστερ' ἀπὸ μερικὰ δευτερόλεπτα σιωπῆς, ὁ Δὸν Κιχότης, ἀτενίζοντας μ' ἐνα ὑπερήφανο χαμόγελο τὸν Φάουστ καὶ τὸν 'Αμλέτο.

Τὰ εἶπατε θαυμάσια, τοῦ λέει ὁ Φάουστ· δὲν ἥξεραν τι ἔλεγαν

ὅσοι εἶχαν τὴν ἀναιδεία νὰ σᾶς λὲν τρελό, κύριε ἵππότα.

Ἐμένα μ' ἐκολάκευσαν πολὺ τὰ λόγια σας, ἐνδοξότατε ἵππότα, λέει ὁ Ζαρατούστρας στὸν Δὸν Κιχότη· ώστόσο, πρέπει — τώρα ποὺ εἴμαστε μεταξύ μας — νὰ σᾶς πῶ ὅτι δὲν εἴμαι τόσο ἀσημός ὅσο νομίζετε· ἔχω φίλους μεγάλους καὶ ἰσχυρούς· ἔχω φίλους δυὸς βασιλιάδες καὶ τὸν Πάπα.

Δίκιο ἔχετε, λέει ὁ Δὸν Κιχότης στὸν Φάουστ· δὲν εἴμ' ἔγώ ὁ τρελός· ὅσοι τῷλεγαν δὲν ἥξεραν τί ἔλεγαν... Σταθεῖτε, ὅμως, μιὰ στιγμή, σοφώτατε κύριε Φάουστ: Δὲν εἶχα καταλάβει τί εἴπατε· μόνο τώρα ποὺ ἐπιανέλαβα κ' ἔγώ τὰ λόγια σας, μόνο τώρα τὰ κατάλαβα. Ποιοὶ εἶναι οἱ μωροὶ ποὺ εἶχαν τολμήσει νὰ μὲ ποῦν τρελό; Τότε — τὴν ἐποχὴν ἑκείνη — δὲ ζούσαμε στὸν ἕδιο τόπο· ποιούς, λοιπόν, ἀκούσατε νὰ μὲ λὲν τρελό; Ψέματα λένε ὅσοι ἰσχυρίζονται ὅτι, πεθαίνοντας, ὅμολόγησα ὁ ἕδιος πώς ἥμουν τρελός! Ἀφοῦ εἴμαι ἀθάνατος, ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς πέφτει μόνος του!

Μὴ συγχίζεστε, εὐγενέστατε Δὸν Κιχότη, τοῦ λέει ἥρεμα ὁ Φάουστ· ἥταν φυσικὸ νὰ σᾶς ποῦν τρελό· τῷλεγαν ὅσοι εἶχαν φοβηθεῖ τὴ φήμη καὶ τὴ δόξα σας καὶ τὴν ἐπιρροή σας στὸ λαό. Οἱ μικροὶ καὶ οἱ δειλοὶ δὲ μποροῦσαν ν' ἀνεχθοῦν ἑκείνον ποὺ ἥταν ἔτοιμος νὰ παλέψει, ως νέος Ἡρακλῆς, μ' ἐνα λιοντάρι.

Καὶ ὄνομάζομαι ἀπὸ τότε ἵππότης τῶν λεόντων, παρατήρησε μὲ αὐταρέσκεια ὁ Δὸν Κιχότης. Τὸν Ἡρακλῆ δὲν τὸν φοβήθηκε τὸ λιοντάρι καὶ τοῦ ρίχτηκε· ἐμένα — τὴ στιγμὴ ποὺ ὁ φύλακας τῶν λεόντων, ὑποκύπτοντας στὴ θέλησή μου, ἀναγκάσθηκε ν' ἀνοίξει τὸ κλουβί — δὲν τόλμησε τὸ λιοντάρι νὰ μοῦ ριχτεῖ καὶ μοῦ γύρισε τὰ νῶτα!

Καὶ τί μὲ νοιάζει ἐμένα, κύριε ἵππότα, ἀν σᾶς ρίχτηκε τὸ λιοντάρι ἢ ὅχι; — παρατήρησε ὁ Ἄμλέτος.

Θὰ ἔπρεπε νὰ σᾶς νοιάζει, ὑψηλότατε, τοῦ ἀπαντάει ὁ Δὸν Κιχότης· οἱ ἀθλοὶ τῶν ἡρώων εἶναι διδακτικοὶ γιὰ ἐναν πρίγκιπα καὶ μάλιστα γιὰ τὸ διάδοχο τοῦ θρόνου.

Πιὸ διδακτικὲς εἶναι οἱ μικρότητες παρὰ οἱ μεγάλες πράξεις, παρατήρησε ὁ Ἄμλέτος· τὶς μεγάλες πράξεις δὲ μπορῶ νὰ τὶς μιμηθῶ· οἱ μικρότητες μοῦ διδάσκουν τούλαχιστον τί πρέπει ν' ἀποφεύγω. Καὶ γενικώτερα προτιμῶ ἔγώ τὴν παράλειψη παρὰ τὴν πράξη.

Ἐδῶ ἔχετε ἄδικο, ὑψηλότατε φίλε, τοῦ λέει ὁ Φάουστ·

ἀρχῇ ἢν τὴν πρᾶξις, ὅπως εἴχα κάποτε τὴν ἐμπνευσθή νὰ πᾶ.

Καὶ γιατί, τάχα, δὲν εἶναι πρᾶξη καὶ τὴν παράλειψη; "Ισως χρειάζεται τὴν παράλειψη περισσότερη ἀποφασιστικότητα κι" ἀπὸ μιὰ πρᾶξη, παρατήρησε ὁ Ἀμλέτος. "Αν πρᾶξη εἶναι τὸ νὰ ὑπάρχεις καὶ παράλειψη τὸ νὰ μὴν ὑπάρχεις, δὲν εἶναι τάχα τὸ δεύτερο — τὴν παράλειψη τῆς ζωῆς — κάτι πολὺ σπουδαιότερο;

"Η σοφία σας, ὑψηλότατε — τόλμησε νὰ ρωτήσει ὁ Ζαρατούστρας — βασίζεται, τάχα, σὲ προσωπική δική σας ἐμπειρία; 'Ἐπάψατε, δηλαδή, νὰ ζεῖτε, καὶ ξέρετε ὅτι αὐτὸς ἀξίζει πιὸ πολὺ;

Δὲν ξέρω, ἀγαπητέ μου ἄγνωστε, ἂν ζῶ τὴν δὲν ζῶ· καὶ οὔτε μ' ἐνδιαφέρει νὰ τὸ μάθω, ἀπάντησε ὁ Ἀμλέτος.

Δὲ σᾶς ἐνδιαφέρει, τοῦ λέει ὁ Δὸν Κιχότης, γιατὶ σᾶς λείπει ἐναὶ Ἰδανικό. 'Ἐπαιξατε μὲ τὴν ἀτυχη 'Οφηλία, ἐνῶ γιὰ μένα εἶναι τὴν ώραία Ντουλτσινέα τὸ μεγάλο Ἰδανικό. Ἐγὼ δὲ μόνο δὲν ἔπαιξα μαζί της, ἀλλὰ δὲ θυμᾶμαι καν ἂν τὴν ἔχω ἀντικρύσει. Βασίστηκα σὲ σα μοῦ εἶπε γιὰ τὴν ὄμορφιά της ὁ πιὸ ἀξιόπιστος μάρτυς: τὴν φαντασία μου.

Σᾶς ζηλεύω, εύγενικὲ ἴππότα, τοῦ λέει ὁ Φάουστ· ἐγὼ ἀντικρυσα καὶ τὴ Μαργαρίτα καὶ τὴν ώραία 'Ελένη· καὶ δὲν ἔπαιξα μαζί τους, ἀλλὰ πῆγα ν' ἀναγκάσω τὰ Ἰδανικά μου νὰ γίνουν πραγματικότητα. Καὶ ποιὸ ἥταν τὸ ἀποτέλεσμα; "Ἐκαμα τὴ Μαργαρίτα — τὸ ἀθῶ καὶ ἀπαλό μου Γκρέτχεν — ν' ἀμαρτήσει, νὰ τρελαθεῖ, νὰ πεθάνει. Καὶ ὁ καρπός τοῦ γάμου μου μὲ τὴν ώραία 'Ελένη, ὁ Εύφορίων ποὺ γεννήθηκε μὲ τὴν τάση πρὸς τὸ ἀπειρο, γκρεμίστηκε καὶ σκοτώθηκε σὰν τὸν Ἰκαρό μπροστὰ στὰ ἴδια μου τὰ μάτια· καὶ ὅταν ἀπλωσα τὰ χέρια μου γιὰ νὰ κρατήσω τούλαχιστον πλάϊ μου τὴν ώραία 'Ελένη, δὲν ἔμεινε στὴν ἀγκαλιά μου παρὰ μόνον ὁ πέπλος της...

Καὶ δὲν παύετε μολαταῦτα νὰ ἐκθειάζετε τὴν πρᾶξη, παρατήρησε ὁ Ἀμλέτος.

Ναί, τὴν ἐκθειάζω, εἶπε μὲ κάποιο πεῖσμα ὁ Φάουστ· πέρ' ἀπὸ τὸ ὑποκειμενικὸ Ἰδανικὸ ποὺ πᾶμε μάταια νὰ πραγματοποιήσουμε μὲ τὸν ἔρωτα, ὑπάρχει τὸ ἀντικειμενικὸ Ἰδανικό, τὴ κοινωνικὰ ὡφέλιμη πρᾶξη. Μονάχα ὅτι ὡφελεῖ τοὺς πολλοὺς πρέπει νάναι τὸ ἔργο μας.

Καὶ ποῦ τὸ ξέρετε ἂν ἥταν τὸ ἔργο σας ὡφέλιμο; — τοῦ λέει

δέ 'Αμλέτος· τὴν ὥρα πού πήγατε νὰ ιδεῖτε τὸ ἔργο σας τυφλωθήκατε· καὶ τὴ στιγμὴ πού μέσ' στὴν αὐταιπάτη καὶ τὴν τύφλα σας προφητεύατε ὅτι μὲ τὸ ἔργο σας θὰ γίνει ὁ κόσμος εὔτυχέστερος, πεθάνατε!

Οὔτε τυφλώθηκα, οὔτε πέθανα, τοῦ λέει ὁ Φάουστ· σᾶς βλέπω, ύψηλότατε, μπροστά μου· καὶ ζῶ αἰώνια.

Πῶς δεχθήκατε, σοφώτατε κύριε Φάουστ, νὰ σᾶς μιλάει ὁ νεαρὸς πρίγκιπας μ' αὐτὸν τὸν ἀγενέστατο τρόπο; — παρατήρησε ὁ Δὸν Κιχότης.

Δὲ μ' ἐνδιαφέρουν οἱ τρόποι τῶν ἀνθρώπων! — ἀπαντάει ὁ Φάουστ.

Καὶ ὅμως, τοῦ λέει ὁ Δὸν Κιχότης, κάνετε μεγάλο λάθος· τὸ μόνο ποὺ ἀξίζει εἶναι ἡ εὐγένεια.

* * * Απὸ τὴν πολλή σας εὐγένεια, παρατήρησε ἀμέσως ὁ Φάουστ, δεχθήκατε νὰ σᾶς παίξουν οἱ ἀνθρώποι τὶς πιὸ δύνοστες φάρσες καὶ μιὰ ἀγριεμένη γάτα ἔγδαρε τὴ μεγαλοπρεπέστατη μύτη σᾶς!

Κάνετε λάθος, κύριε Φάουστ, τοῦ λέει ὁ Δὸν Κιχότης· θὰ διαβάσατε τὴν παρωδία τῆς ζωῆς μου πού τὴν ἔγραψε ἐνας εὐφάνταστος συμπατριώτης μου. Σκέπτομαι νὰ γράψω ἔγώ ὁ ἴδιος τὴν αὐτοβιογραφία μου. Περιμένετε νὰ τὴ διαβάσετε καὶ μόνο τότε ν' ἀποφανθεῖτε! Ὁ κύριος ἐκεῖνος πού ἔγινε γνωστός μόνον ἐξ αἰτίας μου καὶ χρωστάει τὴ φήμη του σὲ μένα, δὲ θέλησε ἵσως νὰ μ' ἀδικήσει· στὸ βάθος μ' ἔθαύμαζε· δὲν ἤξερε, ὅμως, νὰ ξεχωρίσει στὴ ζωή μου τὸ αὐθεντικὸ ἀπὸ τὸ πλαστό· παρασύρθηκε κι' ἀπὸ τὶς διαδόσεις ποὺ κυκλοφόρησαν οἱ ἔχθροί μου· δὲν ἤταν σὲ θέση νὰ κάνει τὸν κριτικὸ ἔλεγχο τῶν πηγῶν· εἶχε καὶ κάπιο ἐλάττωμα στὴν ὄραση· ἔπαιρνε τὰ παλάτια γιὰ χάνια καὶ ταβέρνες, νομίζοντας ὁ ἀφελέστατος ὅτι ἔπαιρνα ἔγώ τὰ χάνια γιὰ παλάτια! Ὡστόσο, δὲν ἤθελε... ὅχι, δὲν ἤθελε νὰ μ' ἀδικήσει. Τὶς ἰδέες μου τὶς ἔχει ἀποδώσει σωστά· μόνο τὶς πράξεις μου δὲν τὶς ἔχει ὅλες συλλάβει ὅπως ἔπρεπε· τὸ μυαλό του, ἄλλωστε, δὲ μποροῦσε νὰ χωρέσει τὸ ἡρωϊκὸ μέγεθος τῶν ἱπποτικῶν κατορθωμάτων μου. Πάντως, δὲν τοῦ κρατάω κακία· τὸν λυπάμαι μονάχα πού δὲ μπόρεσε ν' ἀνεβεῖ στὴ μαθικὴ πραγματικότητα πού κατάφερα νὰ ἐνσαρκώσω σὲ μιὰν ἐποχὴ πού ἤταν δίχως μῆθο· οἱ ἀρχαῖοι "Ἐλληνες θὰ μὲ εἶχαν κατατάξει στοὺς ἡμίθεους καὶ τοὺς ἡρωες· κι' ἀν εἶχα ζήσει πρὶν ἀπὸ τὸν "Ομηρο, ἡ Μοῦσα

του θὰ προτιμοῦσε νὰ ὑμνήσει ἐμένα παρὰ τὸν Ὁδυσσέα.

Καὶ οἱ τρεῖς μας ἔχουμε πάθει τερίπου τὰ ἴδια, παρατήρησε ὁ Φάουστ· ἐμένα ὁ βιογράφος μου μ' ἔβαλε νὰ μιλάω σὲ στίχους!

Ἐμένα μ' ἀρέσουν οἱ στίχοι — εἶπε, διακόπτοντας τὸν Φάουστ, ὁ Ἀμλέτος· δὲ μὲ πειράζει διόλου ποὺ ὁ δικός μου βιογράφος μ' ἔκαμε θέατρο. "Ἄσ εἶναι· συμπληρῶστε, κύριε Φάουστ, ὅσα ἔχετε νὰ πεῖτε σεῖς γιὰ τὸν δικό σας.

Μὲ μένα, ὅπως ξέρετε, ἀσχολήθηκαν πολλοί, παρατήρησε ὁ Φάουστ· ώστόσο, ξὺν αἷς εἶναι ὁ πιὸ ξακουστὸς βιογράφος μου. Μολονότι εἶχε τὴ μανία — ὅπως, ἄλλωστε, καὶ ἄλλοι ποὺ ἀσχολήθηκαν μαζί μου — νὰ μὲ βάζει ν' ἀπαγγέλλω στίχους, τὸν ἔκτιμῶς ὃς ἔνα σῆμεῖο, ἀξιότιμοι κύριοι· ἥταν καὶ καλὸς βοτανολόγος. Εἶχε, βέβαια, μεγάλη ἵδεα γιὰ τὸν ἑαυτό του· νόμιζε ὅτι ἥταν ὁ δημιουργός μου· δὲν ἔχει ὅμως σημασία· οἱ πλάνες εἶναι ἀνθρώπινες.

"Ισως καὶ θεῖες, εἶπε διακόπτοντας τὸν Φάουστ ὁ Ἀμλέτος· ἀποκλείεται, τάχα, νὰ πλανᾶται ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς νομίζοντας πώς εἶναι ὁ δημιουργός μας;

Βλαστημάτε, ὑψηλότατε, παρατήρησε ὁ Δὸν Κιχότης· ἡ σκέψη σας εἶναι ἀνίερη· δυστυχῶς ὁ Θεὸς εἶναι πανάγαθος καὶ θὰ σᾶς συγχωρήσει, ἐνῶ δὲν σᾶς ἀξίζει ἡ συγγνώμη του.

Δὲ ζητάω τὴ συγγνώμη τοῦ Θεοῦ· ἀν ὑπάρχει καὶ εἶναι ὁ δημιουργός μου, ζητάω νὰ μὲ τιμωρήσει, εἶπε μὲ κάποια νωχέλεια ὁ Ἀμλέτος.

"Ἐχετε πεῖσμα χωρὶς νάχετε θέληση, παρατήρησε ὁ Δὸν Κιχότης· ἐγὼ στὴ ζωὴ μου εἶχα θέληση — θέληση δυνατὴ· καὶ ἄκαμπτη — χωρὶς νάχω πεῖσμα.

Τὰ συγχαρητήριά μου, τοῦ λέει ὁ Ἀμλέτος· ἀν ξαναγεννηθῶ, θὰ σᾶς μιμηθῶ. Φοβάμαι, ὅμως, ὅτι δὲν θὰ ξαναγεννηθῶ, γιατὶ — χωρὶς νὰ τὸ θέλω — ἔγινα αἰώνιος.

"Η ἀντιδικία σας, παρατήρησε ὁ Φάουστ, ἥταν ἄκαιρη· μιλοῦσα ἐγὼ καὶ μὲ διακόψατε· ὅταν μιλῶ ἐγὼ, καθετὶ ἄλλο εἶναι ἄκαιρο. Παρακαλῶ, λοιπόν, νὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ συμπληρώσω ὅσα ἔχω νὰ πῶ γιὰ τὸ βιογράφο μου. "Ολα ὅσα ἔγραψε γιὰ μένα εἶναι σωστά· ὅλα ἐκτὸς ἀπὸ μιὰ λεπτομέρεια πού, ώστόσο, γιὰ μένα εἶναι πολὺ σπουδαία. 'Ο διάβολος δὲν ἥταν ἔξω ἀπὸ μένα· ἥταν μέσα μου. Δὲν ἥταν κάποιος ἄλλος, ὁ κύριος Μεφιστοφελῆς· ἥταν ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτός μου, ὁ δόκτωρ Φάουστ. Δὲ χρειά-

στηκε νὰ τοῦ πουλήσω τὴν ψυχή μου, γιατ' ἦταν μέσα στὴν ψυχή μου. Καὶ μόνον ὅταν νικήθηκε, βγῆκε ἔξω ἀπὸ μένα· καὶ ἀπὸ τότε εἶναι ὁ περιπλανώμενος, ὁ ἄστεγος, ὁ ἀπόλυτος ἵσκιος ποὺ δὲν εἶναι ὁ ἵσκιος κανενός. Ναι, ἐγὼ ἔδιωξα τὸ διάβολο ἀπὸ τὸν κόσμο.

Περίεργο! — εἶπε ξαφνικὰ ὁ Ζαρατούστρας ποὺ εἶχε μείνει τόσην ὥρα σιωπηλός· ἔγὼ ἔλεγα ἄλλοτε ὅτι ὁ διάβολος εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο τοῦ ἵσκιου· ἔλεγα πώς εἶναι ὅτι ἀκριβῶς πιάνεται καὶ τσιμπιέται· ἔλεγα ὅτι ὁ διάβολος εἶναι ἴσως τὸ ἴδιο τὸ πετσί καὶ μόνο πετσί!

Ἡταν μεγάλος λάθος, ἀγνωστε φίλε ἦ γνωστε ἔχθρε, τοῦ λέει ὁ Φάουστ· ἔγὼ τὸν γνώρισα καλὰ καὶ τὸν συναναστράφηκα ὅσο κανένας ἄλλος, εἴτε ὡς Μεφιστοφελῆ, ὅπως τὸ θέλει ὁ βιογράφος μου, εἴτε μέσ' στὸν ἴδιο τὸν οὐρανό μου, ὅπως ἔγὼ τὴν ἐντύπωση ὅτι τὸν γνώρισα καὶ τὸν συναναστράφηκα. Καὶ πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι, ὅτι καὶ νάκανα, δὲν πιανόταν, δὲν ἦταν ἀπτός. Ἀλήθεια... (καὶ λέγοντας τὴν φράση αὐτή, κοίταξε ὁ Φάουστ τὸν Ζαρατούστρα μὲν ἀκόμα ἐντονώτερη περιέργεια) μήπως εἶστε σεῖς — ἐσεῖς ὁ ἀπόλυτα ἀγνωστος — ὁ ἀπιαστος καὶ ἄυλος περιπλανώμενος; Μήπως εἶστε σεῖς ὁ διάβολος ποὺ ἔδιωξα ἀπὸ τὴν ψυχή μου; Ἐπιτρέψτε μου νὰ σᾶς τσιμπήσω γιὰ νὰ δῶ ἂν θὰ αἰσθανθεῖτε πόνο· ἂν δὲν αἰσθανθεῖτε τίποτε, αὐτὸς θάναι μιὰ ὑποπτη ἔνδειξη.

Ο Ζαρατούστρας, ἀκούγοντας τὰ λόγια αὐτά, ἔμεινε ἐμβρόντητος. Ἀλήθεια — σκέφθηκε μέσα του — μήπως εἶμαι ὁ διάβολος; Μήπως τὸ φίδι ποὺ ἦταν ὁ πιστός μου σύντροφος ἦταν ὁ ὄφις ποὺ παραπλάνησε τὴν Εὔα;

Παρακαλῶ, ύψηλότατε — λέει ὁ Φάουστ στὸν Ἀμλέτο — τσιμπήστε σεῖς τὸν κύριο· τὰ δάχτυλά σας εἶναι πιὸ λεπτὰ καὶ πιὸ κατάλληλα γιὰ ἔνα τέτοιο πείραμα.

Κύριοι, λέει ξαφνικὰ ὁ Ζαρατούστρας μὲν τὸ ὑφος ἀνθρώπου ποὺ εἶν' ἔτοιμος νὰ μαρτυρήσει γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα· εἶμαι πρόθυμος γιὰ καθετί. Ἐγκαταλείποντας ὁριστικὰ τὴν κορυφὴ καὶ τὴ σπηλιά μου, εἶπα ὅτι ζητάω νὰ ἐκτελέσω τὸ ἔργο μου. Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἔχω τὸ αἰσθημα ὅτι ἀρχίζω νὰ τὸ ἐκτελῶ καὶ νάμαι χρήσιμος στοὺς ἄλλους. "Αν εἶμαι ὁ διάβολος, δέχομαι νὰ σταυρωθῶ κ' ἔγὼ, ὅπως λένε ὅτι σταυρώθηκε ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Πρέπει κι' ὁ διάβολος νὰ περάσει ἀπὸ τὸν ἴδιο μαρτυρικὸ θά-

νατο γιὰ νὰ δοκιμασθεῖ κι' αὐτὸς καὶ γιὰ νὰ ἰδεῖ ὁ κόσμος ἃν θ' ἀναστηθεῖ κι' αὐτός, ὅπως ἀναστήθηκε Ἐκεῖνος... Ἀλήθεια, εἶχα
ξεχάσει τὴν Ἀνάσταση· εἶχα ξεχάσει ὅτι Ἐκεῖνος σταυρώθηκε
καὶ ἀναστήθηκε· καὶ τώρα ἥρθε ξαφνικά ἡ μνήμη, ἡ παιδική μου
μνήμη, καὶ μοῦ θύμισε ὅσα, ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια, εἶχα ἀπόλυτα
ξεχάσει. Νοί, ἀξιότιμοι κύριοι· πρέπει νὰ δοκιμασθεῖ καὶ τοῦ δια-
βόλου ἡ δύναμη· καὶ δέχομαι, ἃν εἴμ' ἐγὼ ὁ διάβολος, νὰ δοκι-
μασθεῖ στὸ πρόσωπό μου· δέχομαι νὰ μὲ σταυρώσετε, κύριοι...

Δὲν εἴμαστε ὅχλος· γιὰ νὰ ζητήσουμε ἀπὸ τὸν Πιλᾶτο τὴν
σταύρωσή σας, τοῦ λέει ὁ Ἄμλετος.

"Αν περιμένουμε, ὑψηλότατε, νὰ σταυρώσει τὸ διάβολο
ὁ ὅχλος, θὰ περιμένουμε ἄδικα, παρατήρησε ὁ Δὸν Κιχότης·
τοὺς ἀθώους σταυρώνει ὁ ὅχλος· τὸ διάβολο ποτέ. "Αν
λοιπόν πρέπει — αὐτὸς λέει ἡ λογική — νὰ σταυρωθεῖ ὁ διάβολος,
οἱ μόνοι ποὺ θὰ μποροῦσαν νὰ τὸν σταυρώσουν εἶναι οἱ ἄν-
θρωποι οἱ ξεχωριστοί, ὅπως ἔσεις ποὺ ξεχωρίζετε μὲ τὴν κατα-
γωγή σας, καὶ ὅπως ὁ δόκτωρ Φάουστ κ' ἐγὼ ποὺ ξεχωρίζουμε
μὲ τὴ σοφία μας, ἐγὼ μάλιστα καὶ μὲ τὰ ἡρωϊκὰ μου κατορθώ-
ματα.

Κύριοι, εἶπε παρεμβαίνοντας ὁ Φάουστ, ἡ προθυμία ποὺ
δείχνει ὁ ἄγνωστος φίλος μας νὰ ραπισθεῖ καὶ νὰ σταυρωθεῖ,
μὲ πείθει ὅτι δὲν εἶναι ὁ διάβολος. Περιττεύει, λοιπόν, νὰ τὸν
ύποβάλουμε σὲ ὅποιαδήποτε ἄλλη δοκιμασία. 'Ο διάβολος εἶναι
εὔαίσθητος καὶ ὑπερήφανος· δὲ θὰ δεχόταν ποτὲ νὰ ύποστεῖ τὴν
ταπείνωση ποὺ εἶναι πρόθυμος νὰ ύποστεῖ ὁ κύριος· μπορεῖ,
ὅπως λένε, νὰ γκρεμίστηκε κάποτε ὁ διάβολος, ἀλλὰ δὲν ταπει-
νώθηκε ποτέ! 'Εξοχώτατε ἄγνωστε, τὸ πείραμα ἔγινε, χωρὶς
νὰ κάνει καν τὸν κόπο ὁ ὑψηλότατος διάδοχος τοῦ θρόνου τῆς
Δανιμαρκίας νὰ σᾶς τσιμπήσει· δὲν είστε ὁ διάβολος!

Καὶ ποιὸς εἶμαι; — ρώτησε τότε ὁ Ζαρατούστρας μὲ
βαθειὰ μελαγχολία· φοβᾶμαι ὅτι τώρα, ύστερ' ἀπὸ τὴν ἀρνη-
τική διαπίστωση ποὺ ἐκάματε, θάναι ἀκόμα πιὸ δύσκολο νὰ
συνειδητοποιήσω τὸ ἔργο μου. "Αν ἡμουν ὁ διάβολος, θάβαζα
τὸ διάβολο ν' ἀντιδράσει στὴ σταύρωση, ν' ἀνεβεῖ μὲ τὸ στανιὸ
στὸ σταυρὸ καὶ νὰ μὴ ν ἀναστηθεῖ ποτέ του. Τώρα τί πρέπει
νὰ κάνω;

Μήν κάνετε τίποτε· εἶναι κι' αὐτὸς κάτι, ἀρκεῖ νὰ θελιήσετε
νὰ δώσετε περιεχόμενο στὸ τίποτε, τοῦ λέει ὁ Ἄμλετος.

“Ο, τι κι’ ἀν ἔκαμα στὴ ζωὴ μου ἐγώ, ἀστόχησα, μολονότι εἶχα προμελετήσει καὶ προϋπολογίσει τὰ πάντα. Θάταν προτιμότερο νὰ μὴν εἶχα κάμει τίποτε. Καὶ θάταν ἀκόμα προτιμότερο νὰ μὴν εἶχα κάν γεννηθεῖ.

Καὶ πῶς, χωρὶς νὰ γεννηθεῖτε, θὰ ξέρατε ὅτι θάταν προτιμότερο νὰ μὴν εἶχατε γεννηθεῖ; — τὸν ρωτάει ὁ Φάουστ.

Θὰ τοῦ ἀπαντάει ὁ ‘Αμλέτος· θὰ εἶχα καθαρότερη συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ μου, ἀν ἔμενα ἀγέννητος. Θὰ λυπόμουνα μόνο ποὺ δὲ θὰ εἶχα τὴν εὔκαιρία νὰ γνωρίσω τὸν ‘Οράτιο. Τὸ μόνο ποὺ ἀξίζει στὴ ζωὴ εἶναι ἡ φιλία. Τὰ λόγια ποὺ εἶπε ὁ ‘Οράτιος νανουρίζοντάς με, ὅταν νόμισε ὅτι πέθανα γιὰ πάντα, εἶναι ἀνάμεσα σ’ ὅλα ποὺ ἀκουσα τὰ μόνα ποὺ ἀξιζαν. ‘Ωστόσο ἔπρεπε νὰ πεθάνω γιὰ νὰ τ’ ἀκούσω. Καὶ δὲν ἀκουσα μόνο τὰ λόγια τοῦ φίλου· ἀκουσα, ὅπως μοῦ εὐχήθηκε ὁ φίλος, τῶν ἀγγέλων τὸ φτερούγισμα ποὺ σὰν τραγούδι ἔφτασε στ’ αὐτιά μου. Μήπως οἱ ἄγγελοι δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο — δηλαδὴ τίποτε λιγότερο — ἀπὸ τὶς καλές σκέψεις τοῦ ἀγαπημένου φίλου;

Δὲ μπορεῖ οἱ ἄγγελοι νάναι μονάχα σκέψεις, παρατήρησε ὁ Δὸν Κιχότης· αὐτὸ δὲ μοῦ φαίνεται διόλου λογικό· πρέπει νὰ σᾶς πῶ, ὑψηλότατε, ὅτι πολὺ συχνὰ ξεφεύγετε ἀπὸ τὴ λογική. “Αν τὸ μοναδικὸ συστατικὸ στοιχεῖο τῶν ἀγγέλων ἦταν ὅτι ἔχουν φτερὰ καὶ πτετοῦν, τότε θὰ μπορούσαμε, βέβαια, νὰ ποῦμε ὅτι οἱ ἄγγελοι εἶναι σκέτες σκέψεις καὶ τίποτε ἄλλο· οἱ σκέψεις διπωσδήποτε πτετοῦν, ὅπως πτετοῦν οἱ πτεταλοῦδες ἢ καὶ οἱ μύγες· τῶν πιὸ πολλῶν οἱ σκέψεις εἶναι μύγες! Οἱ ἄγγελοι, ὅμως, ἔχουν κι’ἄλλα συστατικὰ στοιχεῖα· ἔχουν μορφὴ καὶ ἀναμάρτητο παιδικὸ σῶμα. Πῶς μπορεῖ τὸ ἀναμάρτητο σῶμα νάναι ἀπλὴ σκέψη;

‘Εμένα δὲ μὲ πείθουν ἐπιχειρήματα, κύριε ἵππότα, τοῦ ἀπαντάει ὁ ‘Αμλέτος· κι’ ἀν ἀκόμα ἔχετε δίκιο, μοῦ εἶναι ἀδιάφορο· δὲν πείθομαι. Στὴν πειθὼ ύπόκεινται οἱ κοινοὶ θυητοί.

“Οτοια συζήτηση καὶ ν’ ἀρχίσουμε, παρατήρησε ὁ Φάουστ, τὴ χαλάει ἡ ἀντιδικία σας γύρω ἀπὸ θέματα παρεπόμενα. ‘Ἐνῶ μιλούσαμε γιὰ τὸ διάβολο, πήγατε στοὺς ἀγγέλους. Τὸ χαρακτήρα τοῦ διαβόλου μποροῦμε νὰ τὸν ἐρευνήσουμε· τὴ φύση τῶν ἀγγέλων δὲν εἶναι κάποια συγγένεια μὲ τὴ γνώση· κ’ ἔτσι, ἡ γνώση μπορεῖ νὰ τὸν φτάσει. Οἱ ἄγγελοι, ἀντίθετα, ζοῦν στὴν πιὸ ἀθώα ἄγνοια· καὶ ἡ γνώση δὲ μπορεῖ

πιοτέ της νὰ φτάσει τὴν ἄγνοια. 'Εγὼ ἔχω γνωρίσει, ὅπως ξέρετε, τὰ πάντα· καὶ πρέπει νὰ σᾶς πῶ ὅτι μὲ τὴ γνώση — κ' ἡ γνώση ἀγκαλιάζει ὀλόκληρο τὸν κόσμο — δὲ βρῆκα τοὺς ἀγγέλους, κι' ἂς λέει ὅτι θέλει ὁ διάσημος βιογράφος μου ποὺ ἀνακατεύει στὴν ἴστορία μου καὶ ἀγγέλους. Μὴ χάνετε, λοιπόν, τὸν καιρό σας σὲ ἄγονες ἀντιδικίες· σκεφθεῖτε, ἀλλωστε, καὶ τὸν ἔξοχώτατο ξένο μας· ἡ συντροφιά μας, μὲ τοὺς αἰώνιους καυγάδες σας, θὰ τοῦ κάνει πολὺ κακὴ ἐντύπωση.

Σᾶς εὐχαριστῶ ποὺ ἡ παρουσία μου σᾶς γίνεται τόσο ἀντιληπτή, εἶπε ο Ζαρατούστρας.

'Ενσαρκώνετε τὴν ἀπουσία κάθε συγκεκριμένου προσώπου, κύριε· πετάχτηκε καὶ λέει ὁ 'Αμλέτος.

Τότε..., τότε πρέπει νάμαι τὸ πρόσωπο αὐτὸ καθ' αὐτό, πέρ' ἀπὸ κάθε συγκεκριμένη ἐμφάνιση, παρατήρησε ὁ Ζαρατούστρας· αὐτό, ὅμως, θάταν φοβερό. "Ἄν εἴχατε δίκιο, θάμουν ἡ ἴδια ἡ ἴδεα τῆς προσωπικότητας ποὺ περιέχει ὅλους σας, ἀλλὰ ποὺ ἡ ἴδια δὲν είναι τίποτε· θάμουν ἔνα μπαλόνι πού, περιέχοντας ὅλους σας, θὰ φούσκωνε..., θὰ φούσκωνε... καὶ στὸ τέλος θάσκαγε..." Οχι..., ὅχι! Δὲ θέλω νάμαι κάτι τὸ ἀφηρημένο· θέλω νάμαι μιὰ συγκεκριμένη ὕπαρξη, ἔστω καὶ ἡ τελευταία ὕπαρξη στὸν κόσμο· θέλω νάμαι κάπτοις ποὺ γίνεται...

'Ακούγοντας τὰ λόγια αὐτά, συγκινήθηκε ὁ Δὸν Κιχότης· καὶ συγκινήθηκε πολύ· ἡ εὐαίσθητη καρδιά του δὲ μποροῦσε ν' ἀνθέξει στὸ θέαμα ἐνὸς ἀνθρώπου ποὺ ήταν τόσο ξεκρέμαστος στὸν κόσμο. 'Αφοῦ σκέφθηκε λίγο καὶ στάθμισε, ὅπως συνήθιζε, μὲ τὴ γερή λογική του τὴν πρόταση ποὺ ήταν ἔτοιμος νὰ κάνει, λέει ὁ Δὸν Κιχότης στὸν Ζαρατούστρα:

'Έξοχώτατε ἄγνωστε· ἡ περίπτωσή σας μὲ συγκινεῖ βαθύτατα· ἡ ἀποστολή μου στὸν κόσμο είναι νὰ βοηθάω ὅσους ἔχουν ἀνάγκη· καὶ θέλω νὰ σᾶς βοηθήσω. Βλέπω ὅτι ἔχετε ἀνάγκη νὰ γίνετε κάποιοι. Κ' ἔχετε δίκιο· σᾶς καταλαβαίνω· συμμερίζομαι ἀπόλυτα τὴ φοβερή σας θέση καὶ σᾶς συμπονῶ...

Μὲ συμπονᾶτε; — εἶπε ὁ Ζαρατούστρας ἀθελά του· μὲ συγχωρεῖτε ποὺ σᾶς διέκοψα· ἡ λέξη αὐτὴ τρόμαξε μέσα μου κάποιον ἀλλον ποὺ εὔτυχῶς ἔπαψα νάμαι...

Ναί, σᾶς συμπονῶ, ἔξακολούθησε νὰ λέει ὁ Δὸν Κιχότης· κ' ἔχω νὰ σᾶς κάνω μιὰ πρόταση. 'Αφοῦ θέλετε νὰ γίνετε κάπτοις, ἔχω τὴν ὥραία ἐμπνευση νὰ σᾶς προτείνω νὰ καταλά-

βετε μιὰ θέση ἀνθρώπου πού εἶναι στὸν κόσμο τὴν ὥρα τούτη ἀδειανή. Σκοπεύω ν' ἀρχίσω πάλι τὶς ἴπποτικές μου περιπλανήσεις· κι' ὁ πιστός μου ἴπποκόμος καὶ σύντροφος Σάντσος Πάνσος δὲν ὑπάρχει πιά· μὲν εἶδε μιὰ μέρα νὰ μὲ παίρνει ὁ ὕπνος ἡρεμώτερα ἀπὸ κάθε ἄλλη φορὰ καὶ, συγχέοντας τὸν ἡρεμοῦ πνοῦ μὲ τὸ θάνατο, νόμισε ὁ καημένος ὅτι πέθανα· κι' ἀπὸ τὴ λύπη του πέθανε ἐκεῖνος... Ἡ θέση, λοιπόν, αὐτὴ χηρεύει στὸν κόσμο· πάρτε ἔσεις, ἔξιχώτατε ἄγνωστε, τὴ θέση τοῦ πιστοῦ μου σύντροφου καὶ ἴπποκόμου· γίνετε ὁ Σάντσος Πάνσος!

‘Ο Δὸν Κιχότης εἶχε τώρα ἀκόμα πιὸ πολὺ συγκινηθεῖ· τὸν εἶχε συγκινήσει πιὰ ἡ Ἱδια του ἡ γενναιοφροσύνη. Καὶ κοίταζε τὸν Ζαρατούστρα περιμένοντας μὲ ἀγωνία ν' ἀκούσει τὴν ἀπάντηση. Πῶς μποροῦσε ὁ ἄγνωστος αὐτὸς ν' ἀπορρίψει μιὰ τόσο τιμητικὴ πρόταση; — σκεπτόταν μέσα του ὁ Δὸν Κιχότης. ‘Ο Ζαρατούστρας τὰ εἶχε χάσει καὶ δὲν ἤξερε τὶ ν' ἀπαντήσει· ὁ Φάουστ εἶχε ἀφαιρεθεῖ κ' ἔκανε μαθηματικοὺς ὑπολογισμούς γιὰ ἔνα νέο μεγάλο τεχνικὸ ἔργο ποὺ θάκανε εύτυχέστερη τὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Τὴ στιγμὴ ἐκείνη παρεμβαίνει ὁ ‘Αιμλέτος καὶ λέει:

Δὲν εἶμαι, κύριε ἴππότα, διόλου ζηλιάρης· αὐτή, τούλαχιστον, τὴν ἀρετή μου θὰ τὴν ἀναγνωρίσετε χωρὶς ἄλλο, ἀφοῦ δὲν εἶναι στὸ βάθος ἀρετὴ καὶ σημειώνει μονάχα τὴν ἀπουσία μιᾶς κακίας. ‘Ωστόσο, ξέροντας τὸ πάθος τῆς δικαιοσύνης ποὺ σᾶς κατέχει, εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲ θὰ δεχθεῖτε ν' ἀναζήσει στὸ πρόσωπο τοῦ ἀνύπαρκτου ξένου μας ὁ Σάντσος Πάνσος χωρὶς ν' ἀναζήσει στὸ πρόσωπό του καὶ ὁ φίλος μου ὁ ‘Οράτιος. ‘Εμεῖς οἱ δυό, σὰ διάσημοι ποὺ εἴμαστε, ξαναγυρίζουμε ἀδιάκοπα στὴ ζωὴ· ἐκεῖνοι πέθαναν γιὰ πάντα· ἢ πρέπει ν' ἀναζήσουν καὶ οἱ δυό μαζὶ στὸ πρόσωπο τοῦ ἀνύπαρκτου κυρίου πού βρίσκεται μπροστά μας; Καὶ ἀν ἀκόμα μποροῦσαν νὰ χωρέσουν, οἱ τρόποι τοῦ Σάντσου θάκαναν ἀδύνατη τὴ συνύπαρξή του μὲ τὸν ἀμεμπτο στοὺς τρόπους του ‘Οράτιο.

‘Ω..., δὲν τὸ σκέφθηκα αὐτὸ πού λέτε, εἶπε ὁ Δὸν Κιχότης. ‘Αν καὶ μὲ τὰ τελευταῖα σας λόγια προσβάλλετε τὸν καλό μου Σάντσο πού μόνον ἔγὼ εἶχα τὸ δικαίωμα νὰ τὸν ὀνομάζω κάπουκάπου «ζῶο», δὲ μπορῶ ν' ἀρνηθῶ ὅτι ἔχετε δίκιο θεωρώντας με ἀφοσιωμένο μὲ πάθος στὴ δικαιοσύνη. Θέλοντας καὶ μή, ἐγινα-

ἀλληλέγγυος μαζί σας, ὅχι βέβαια — γιὰ νάμαστε ἔξηγημένοι — ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀλλὰ μόνον ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν τὴν ἀνοησία νὰ μᾶς βάζουν στὴν ἴδια μοῖρα. "Ετσι εἶμαι ύποχρεωμένος νὰ ύποχωρήσω.

Καὶ στρέφοντας τὸ πρόσωπό του πρὸς τὸν Ζαρατούστρα, λέει ὁ Δὸν Κιχότης : Μὲ συγχωρεῖτε· ἡ πρόθεσή μου ἦταν καλή· συχνά, ὅμως, οἱ καλές μου προθέσεις ἦταν παγίδες ποὺ μ' ἔκαναν νὰ πέφτω μέσα τους καὶ νὰ πονῶ. Καὶ τώρα πονῶ ποὺ θέλησα νὰ σᾶς κάνω καλὸς καί, ὅμως, δὲ μπόρεσα. Θὰ προτιμοῦσα νὰ πονέσει τὸ σῶμα μου, ὅπως πόνεσε ὅταν μ' ἐλιθοβόλησαν ὅσοι εὔεργετήθηκαν ἀπὸ μένα, παρὰ νὰ πονάει ἡ ψυχή μου γιατί δὲ μπορῶ νὰ σᾶς εὔεργετήσω.

Μὴ στενοχωρεῖτε, εύγενέστατε ἵππότα, τοῦ λέει ὁ Ζαρατούστρας. Ἀναγνωρίζω ὅτι θάταν τιμή μου ἀν μποροῦσα νάμαι ὁ ἵπποκόμος καὶ σύντροφος ἐνὸς τόσο γενναίου καὶ φημισμένου ἵππότη, ὅπως εἶστε σεῖς. Βλέπω, ὅμως, κ' ἐγὼ ὅτι αὐτὸ δὲ γίνεται. Δὲ μπορεῖ νάμαι οὔτε ὁ διάβολος, οὔτε ὁ Σάντσος Πάνσος. Κι' ὅμως πρέπει νάμαι κάποιος. Πρὶν μὲ δεχθεῖτε στὴν ἔντιμη συντροφιά σας, είχα ἀρχίσει νὰ γίνομαι κ' ἐγὼ κάποιος. Ἀνάμεσα στὶς ἔξιχες δικές σας προσωπικότητες χάθηκα πάλι, ἔξαφανίστηκα. Κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν κορυφή μου, ἔλεγα ὅτι θὰ βρεθῶ ὅριστικὰ στὶς μεγάλες καὶ μονότονες πεδιάδες τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Καὶ τώρα διαπιστώνω ὅτι βρίσκομαι μπροστά σὲ κορυφές ψηλότερες ἀπὸ τὴν κορυφή τὴ δική μου, ποὺ ἐγὼ παράτησα. Ποῦ εἰν' ἐπιτέλους οἱ ἄπλετοι μεγάλες πεδιάδες ; Ποῦ εἰναι οἱ μικροὶ καὶ ἄσημοι ἀνθρώποι τῆς καθημερινῆς ζωῆς ποὺ τὸ μεγάλο τους μήνυμα ἔφτασε στὴν κορυφή μου ; Μὲ χρειάζονται οἱ ἀνθρώποι αὐτοὶ· καὶ τοὺς χρειάζομαι. Ποῦ, ἐπιτέλους, βρίσκονται ; Ἐλάτε, ς ἄσημοι ἀνθρώποι τῆς καθημερινῆς ζωῆς· ἐλάτε πλαϊ μου καὶ καταδεχθεῖτε νὰ καθίσετε στὸ ἴδιο τραπέζι μαζί μου !

3

Τὴ στιγμὴ ἐκείνη σημειώθηκε κάτι πολὺ περίεργο. Συνήθως οἱ ἀνθρώποι βλέπουν ἄλλα ἄντ' ἄλλων ἢ καὶ ἄλλους ἄντ' ἄλλων ἀφοῦ πιοῦν. Μὲ τὸν Ζαρατούστρα ἔγινε τὸ ἄντιστροφό. Πρὶν πιεῖ — καὶ τώρα πιὰ βρισκόταν στὸ δέκατο ποτήρι — εἶχε ἴδει μπροστά του ἄλλους ἄντ' ἄλλων· καὶ μόνο τώρα ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ νιώθει τὸν ἔαυτό του μεθυσμένο, τῷ ρᾳ εἶδε ἐπιτέλους